

MŁODOŚĆ I DOŚWIADCZENIE W KONCEPTUALIZACJI NAUKOWEJ. WSTĘP REDAKTORÓW TOMU

Nauka to specyficzny rodzaj działalności ludzkiej – łączący czynności twórcze, organizacyjne oraz dydaktyczne. Z tego wzajemnego uwarunkowania zdają sobie sprawę ludzie trudniący się tą piękną dziedziną. Ponadto nauka jako wolny zawód stawia przed osobami uprawiającymi ją wiele wyzwań. Najważniejszym z nich jest samozaparcie w pracy i zrozumienie swojej powinności do ciągłego poszukiwania prawdy w świecie. Ludzie nauki są zatem poszukiwaczami, którzy codziennie zastanawiają się, w jaki sposób analizować badane przez siebie obszary. I właśnie ta czynność jest tak frapująca. Przeglądając biografie naukowców, można wyraźnie dostrzec ich upodobania co do konkretnej tematyki czy specjalizację w wybranych subdyscyplinach. Podobnie zresztą dzieje się w przypadku artystów, którzy również działają w pewnych obszarach czy niszach. Także naukowci debiutanci wybierają sobie obszar, który ich najbardziej interesuje, i od jego eksploracji zaczynają swoją intelektualną przygodę.

Właśnie ten początek każdy człowiek wstępujący na drogę publikacji naukowych przeżywa szczególnie. Debiut na łamach czasopisma, w pracy pod redakcją czy też pierwsza własna monografia stanowi dla każdego autora znaczące doświadczenie, pewnego rodzaju spełnienie i pozwala na rozpoczęcie długiej, ale jednocześnie niezwykle ciekawej i inspirującej drogi, której celem jest wstąpienie do grona elity intelektualnej. Rozpoczynając publikację, twórca wchodzi w dialog z czytelnikami, ale także specjalistami ze swojej dziedziny. Spełnia swoje aspiracje i zaspokaja potrzebę przedstawienia własnego punktu widzenia w osobistej wypowiedzi. Wszystkie te działania odbywają się pod parasolem prawa własności intelektualnej, zarówno w osobistym, jak i majątkowym znaczeniu. To wszystko sprawia, że autor może czuć się wyróżniony i odczuwać satysfakcję ze swojego osiągnięcia.

Jak powszechnie wiadomo, każdy naukowy tekst (monografia, opracowanie, artykuł, rozdział, streszczenie czy też recenzja) stanowi wypowiedź dotyczącą obserwowanych w świecie zjawisk, przefiltrowanych przez perspektywę określonej nauki. Wypowiedź ta daje autorowi szansę na zaprezentowanie swojego punktu widzenia na temat danego stanu rzeczy. Ma zatem możliwość podzielenia się z potencjalnymi czytelnikami swoimi przemyśleniami, opiniami, a przede wszystkim zaprezentowania autorsko ustrukturyzowanego tekstu, w którym odnosi się do wybranej przez siebie problematyki. Można powiedzieć, że bogactwem w pracy naukowej jest zatem korzystanie z różnych perspektyw i podejść, które pozwalają na odkrywanie prawdy, na przykład prawdy o życiu społecznym – jako skomplikowanej sieci kontaktów i relacji tworzących finalnie więzi spajające zbiorowości w ramach instytucji. Rzeczywistość tak zdefiniowanego życia społecznego podlega nieustannym zmianom i należy bez wątpienia do systemów złożonych – choćby dlatego, że każdy człowiek jest skomplikowany w swojej konstrukcji psychologicznej. Badacze społeczni mają odmienne doświadczenia, opierają się na różnych teoriach i wykorzystują rozmaite metody badania rzeczywistości społecznej. Każdy z nich może odkryć i próbować wyjaśnić choćby jej fragment.

Co ważne, wybór tematu eksploracji naukowej u młodych twórców wynika z nieco innych pobudek niż u bardziej doświadczonych lub starszych badaczy. Debiutanci nie kalkulują bowiem ani nie mają jeszcze takiej biegłości, która pozwalałaby im na swobodne poruszanie się w zdefiniowanych naukowo obszarach badawczych. U nich zdecydowanie większe znaczenie ma czyste zainteresowanie tematem, odczuwanie go bardziej sercem niż kierowanie się logiką publikacyjną. Ponadto młodzi badacze zawsze wnoszą świeże spojrzenie na dany temat, inne niż osoby doświadczone i działające w tej dziedzinie od wielu lat.

Każdy badacz co jakiś czas cofa się do swoich wcześniejszych tekstów i dokonuje refleksji na ich temat. Często dawne próby pisarskie nie satysfakcjonują autorów – mają oni poczucie, że dziś napisaliby tekst

zupełnie inaczej. Jest to zrozumiałe, biorąc pod uwagę wpływ doświadczenia, ale także większej wiedzy na temat opisu naukowego. Z drugiej strony każda wypowiedź naukowa jest też pewnego rodzaju dokumentem czasu i także odzwierciedleniem możliwości autora w tym konkretnym momencie, co samo w sobie stanowi o historycznym znaczeniu takich prób.

Wszystkie te okoliczności bierzemy pod lupę w bieżącym numerze naszego czasopisma, który poświęcony jest tematyce naukowych wyborów i preferencji. Zaproszeni przez nas autorzy podjęli się opracowania tekstów związanych z tematami, które są im najbliższe. Wielu z nich to debiutanci dopiero zaczynający swoją drogę publikacyjną. Warto zatem poznać wybrane przez nich obszary i przyjrzeć się proponowanym ujęciom – tytułowemu konceptom, którymi się na tym wczesnym etapie zajmują. W niniejszym numerze zamieszczone są teksty badaczy o różnym poziomie wtajemniczenia w arkana nauki, ale mających zarazem interesujące, uzupełniające się perspektywy badawcze. Większość z nich to młodzi badacze związani z naszym Instytutem i uczelnią, ale wśród autorów znalazła się też osoba będąca już w wieku emerytalnym i mieszkająca w Australii, mająca odmienne doświadczenia i inne perspektywy badawcze. Autorzy podejmują ważne społecznie zagadnienia, które niekiedy mogą stanowić sygnał alarmowy dla odpowiedzialnych za państwo, za kształtowanie jego polityki społecznej, kulturalnej czy edukacyjnej. W najnowszym numerze czasopisma prezentujemy pięć artykułów naukowych (trzy z nich to debiuty w piśmiennictwie naukowym), dwa komunikaty badawcze oraz dwa sprawozdania, czyli ogółem dziewięć tekstów.

Pierwszy z nich to artykuł Kazimierza Turkiewicza, interesujący z kilku względów. W swych rozważaniach autor, jako inżynier, zainspirował się przede wszystkim myślą badacza niemieckiego pochodzenia Kurta Lewina, który jako pierwszy postanowił wyjaśnić działania ludzkie. Wychodząc od fizycznych i behawioralnych wyjaśnień działania człowieka, dotarł do analizy holistycznej interakcji człowieka ze społeczeństwem i całym środowiskiem, aby w konsekwencji móc je lepiej kształtować dla dobra społecznego. W rezultacie stworzył teorię oddziaływania pól siły, która poprzedziła koncepcję pól społecznych (i habitusu) Pierre'a Bourdieu oraz innych socjologów.

Kurta Lewina można uznać również za prekursora podejścia systemowego (z którego Kazimierz Turkiewicz również korzysta w swej pracy). Zamiast analizy poszczególnych zjawisk, rozpoczął badanie całości, biorąc pod uwagę interakcje między całością a częściami. Można zatem widzieć go jako poprzednika dzieła Talcotta Parsonsa, zwłaszcza że Lewin działał i pisał w Stanach Zjednoczonych, będąc niewiele starszym od autora *The social system*. Jego myśl jest bez wątpienia inspirująca i można by wymieniać inne powiązania, jak chociażby oddziaływanie subiektywnej przestrzeni osobistej, związanej z polem sił, w której łatwo dostrzec inspirację również dla koncepcji „mojego miasta” w socjologii miasta.

Doktor Kazimierz Turkiewicz wykorzystuje tę koncepcję oraz związane z nią pojęcia do analizy znaczenia religii chrześcijańskiej w kształtowaniu życia społecznego, a w sposób szczególny w ukształtowaniu i utrwalaniu systemu demokracji parlamentarnej, którą traktuje jako współczesny system polityczny pozwalający na harmonijną współpracę społeczną. Dzieje się tak, zgodnie z jego analizą, dzięki oddziaływaniu pola, jakim jest chrześcijaństwo. Dzięki jego wartościom i zasadom społecznym możliwe jest właściwe zrównoważenie systemu, zwłaszcza pola władzy i gospodarki.

Kolejnym prezentowanym tekstem jest artykuł Mateusza Grzyba, zatytułowany *(Nie)zwykły obszar badawczy. Środowisko naukowe wobec badań nad ezoteryzmem i alternatywną duchowością – z perspektywy badaczy*. Zachodni ezoteryzm – konceptualizowany przez niektórych w kategoriach wiedzy odrzuconej (*rejected knowledge*) – po wiekach wykluczenia wraca na łono nauki, tym razem jednak jako obszar badawczy. Jak wskazuje literatura przedmiotu, wydawać się może, że jest to niezwykle oryginalny przedmiot analiz – gdyż często opisywany jest właśnie jako fenomen zupełnie przeciwstawny do racjonalnej metody naukowej. Wykluczenie ezoteryzmu z obszaru badań naukowych zdaje się oddziaływać na badające go osoby. W celu weryfikacji postaw środowiska akademickiego wobec badaczy zgłębiających ezoteryzm zachodni i alternatywną duchowość w ramach nauk humanistycznych i społecznych autor artykułu podjął badanie, w trakcie którego zadano naukowcom pytania o doświadczenie uprzedzeń, deprecjacji, niższego prestiżu czy trudności w uzyskaniu grantu naukowego związanego z podejmowaną przez nich tematyką badawczą. Artykuł Mateusza Grzyba przedstawia analizę odpowiedzi na powyższe pytania.

W trzecim artykule, którego autorką jest Amelia Mandrewicz-Kanasugi, zatytułowanym *Telewizyjne poranki w Japonii – socjologiczne aspekty asadora*, opisane zostały konteksty interpretacyjne serialowych produkcji z Kraju Kwitnącej Wiśni. W tekście znajdują się odwołania do historii oraz specyfiki tego fenomenu, jak też jego właściwości uwidocznionych w referencjach do przemian kulturowych zaistniałych w Japonii w XX w. Przybliżono także kilka metodologicznych aspektów badania seriali telewizyjnych jako tzw. telesag, mocno zakorzenionych w świadomości ich odbiorców. Artykuł Amelii Mandrewicz-Kanasugi jest ponadto jednym z dwóch tekstów poświęconych zagadnieniom japonistycznym w niniejszym numerze.

Z kolei w artykule Dominiki Barwińskiej – drugim odwołującym się do tematyki japońskiej – ukazane zostały wyniki badań na temat stosunkowo nowego zjawiska *shakaiteki hikikomori*, występującego w społeczeństwie polskim. Autorka przybliża, czym jest sam ten fenomen, poprzez wyznaczenie ram pojęciowych, jednocześnie skupiając się na ukazaniu go z perspektywy socjologicznej. Głównym celem, który został postawiony w tej pracy, jest ukazanie, jak zjawisko *hikikomori* ukazywane jest w wybranych dziełach polskiej kultury i opracowaniach naukowych oraz temu, jak postrzegają je Polacy (na podstawie wpisów w mediach społecznościowych i na forach internetowych).

W niniejszym numerze naszego czasopisma publikujemy także artykuł poruszający tematykę feminatywów w polskim dyskursie publicznym. Autorka, Konstancja Obidzińska, zestawia obecne dziś w polskiej społeczności sprzeczne poglądy na temat feminatywów z faktami historycznymi związanymi z przemianami językowymi oraz społecznymi. Warto zaznaczyć, że stosowanie żeńskich form rzeczowników jest coraz częściej postrzegane jako nowy standard językowy, stąd też fakt ten domaga się naukowego opisu. Autorka prezentuje również wnioski z przeprowadzonego studium przypadku dotyczącego konkretnego obszaru dyskursu na temat feminatywów – toczącego przez polską sferę polityczną.

Sekcję komunikatów badawczych rozpoczyna tekst autorstwa ks. Artura Wysockiego, który zawiera analizę reprezentatywnych wyników badań przeprowadzonych przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego w 2022 r. wśród mieszkańców Archidiecezji Wrocławskiej. Ma on charakter uzupełniający w stosunku do raportu z tych badań, który ukazał się w 2023 r. Autor opracował odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące wiary w sensie podmiotowym i przedmiotowym, które nie zostały zawarte w wydanym raporcie.

W numerze znalazło się również miejsce na przybliżenie koncepcji miasta osobistego, która kieruje uwagę na miejsca istotne dla człowieka, ale również na więzi i relacje wytworzone na ich obszarze. Koncepcja ta jest ważna z wielu powodów. Przede wszystkim jest niezwykle użyteczna w badaniu większych miast, których przecież respondenci biorący udział w badaniach zwykle nie znają w całości. Dlatego dość często badacze mogą przeanalizować jedynie opinie i postawy uwzględniające odczucia swoich interlokutorów względem jakichś konkretnych fragmentów rzeczywistości miejskiej. Tekst Agaty Rozalskiej stanowi próbę syntetycznego przedstawienia wybranych wyimków badania przeprowadzonego wśród praskich artystów. Autorka poszukiwała odpowiedzi na pytania, w jaki sposób artyści postrzegają praską przestrzeń oraz jak rozumieją kategorię „swój” i „obcy”.

W niniejszym numerze zamieszczono także podsumowanie ogólnopolskiej konferencji naukowej *Spoleczne i etyczne aspekty rozwoju i wykorzystania sztucznej inteligencji* organizowanej przez Pracownię Społecznych Problemów Współczesności Instytutu Nauk Socjologicznych oraz Centrum Katolickiej Nauki Społecznej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w dniu 24 października 2023 r. Niezwykle szybki rozwój projektów i narzędzi AI, takich jak na przykład ChatGPT czy Open AI, oraz radykalne zmiany, które przyniósł i będzie przynosił rozwój technologiczny, sprawiły, że zaproszeni naukowcy z różnych ośrodków akademickich w Polsce podjęli próbę pogłębionego namysłu nad tymi zjawiskami zarówno pod kątem społecznym, jak i etycznym.

Uzupełnieniem numeru jest refleksja o podejmowanych w Instytucie Nauk Socjologicznych UKSW inicjatywach badawczych, zaproponowana przez jednego ze współredaktorów – Marcina Choczyńskiego. Autor w tekście *Socjologiczne koncepty naukowo-badawcze w bliższej i dalszej perspektywie archiwizacyjnej* zastanawia się nad konceptualizacjami różnych projektów naukowych, które z powodzeniem są realizowane przez zespół socjologów z UKSW. Jak wynika z tytułu, część z nich ma charakter kontynuacji, a inne są naukowym *novum*. Ich zestawienie pozwala na uchwycenie pewnej perspektywy i tym samym dostrzeżenie celów poznawczych, które w tych projektach są formułowane.

Publikowane teksty oddają w pełni podobieństwa i różnice w naukowym opisie rzeczywistości w ujęciu autorów w zróżnicowanym wieku – a co za tym idzie, także o różnej perspektywie, doświadczeniach i przeżyciach. Ważne jest tworzenie – m.in. na łamach druków ciągłych – właśnie takich płaszczyzn dla dialogu pomiędzy nimi, głównie ze względów inspiracyjnych, ale także przyszłościowych, aby umożliwić pozytywne oddziaływanie tych generacyjnie różnych podejść do naukowej konceptualizacji.

Redaktorzy tomu wyrażają serdeczne podziękowanie dla Izabeli Bukalskiej za jej zaangażowanie i pomoc w debiutach naukowych Dominiki Barwińskiej oraz Konstancji Obidzińskiej. Słowa uznania kierują także wobec Marii Sroczyńskiej, która wspomagała w procesie redakcyjnym Amelię Mandrewicz-Kanasugi. Dzięki okazanemu wsparciu teksty istotnie zyskały, a początkujące autorki otrzymały wiele cennych uwag i spostrzeżeń na temat ich debiutanckich przedsięwzięć.

ks. Artur Wysocki, Marcin Choczyński i Aleksandra Radziewska-Wyłudek